

RESENZİYALAR

Elmdə həqiqət meyarı ilə
(Şirindil Alışanlının "Sözün yaşamaq haqqı" kitabı haqqında)

Safura Quliyeva

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu. Azərbaycan.

"Sənətkar ömrünün müdriklik çağı, dağ silsiləsinin zirvə yüksəlişini xatırladır... Zirvəyə doğru qalxdıqca, təbiət də dəyişir, insanın aldığı nəfəs, ürəyinin döyüntüləri də dəyişir, eyni çiçəyin fərqli, daha cazibəli ətrini və rəngini duyursan, dağın zirvəsinə qalxdıqca dağ əzəməti, qartal qüruru ilə ağ bənövşə kövrəkliyi, "kölgədə bəslənmiş quzey qarı"nın zərifliyi ömür yolu haqqında müdriklərin danışdığı nağılı – əfsanəni xatırladır". Bu bədii lirik düşüncələr görkəmli ədəbiyyatşünas alim Şirindil Alışanlının "Sözün yaşamaq haqqı" kitabında (B., "Sabah", 2022) Xalq yazıçısı Elçinin 75 illik yubileyi münasibətilə yazdığı "Sənətkarın obrazı" məqaləsində yer almışdır. Kitabda alimin elmi fəaliyyətinin "müdrəklik çağı"nda yazdığı milli bədii irsimizin və ədəbiyyatşünaslıq elmimizin bir sıra şəxsiyyətlərinin yaradıcılıqlarını və ədəbi-nəzəri problemlərini əhatə edən məqalələri toplanmışdır. Onun bəhs etdiyi tanınmış simaların bədii, elmi irsinin ideya-fəlsəfi özəlliklərini müəyyənləyən təkzibolunmaz mühakimələri öz dolğun məzmununa, elmi siqlətinə görə milli ədəbiyyat tariximizin bir sıra qaranlıq məsələlərinin dürist öyrənilməsi üçün əhəmiyyətli və aktualdır.

Məqalələrdə tarixə çevrilmiş ədəbi yaradıcılıqların müasir dövrün ictimai-siyasi reallıqları işığında elmi dəyəri hərtərəfli açıqlanıb, "ədəbiyyatın həndəvərində dolanan qeyri-professional-ların" səriştəsiz müləhizələri elmi həqiqət meyarı ilə aydın, konkret arqumentlərlə təkzib edilir. Xüsusilə XX yüzillikdə sovet dövrünün klassik sənətkarı Səməd Vurğunun və eləcə də həmin ictimai-siyasi quruluşda yaşayıb-yaratmış digər görkəmli sənətkarların ədəbi-bədii irsi ilə əlaqədar əsassız söz-söhbətlərə cavab olaraq alim qətiyyətlə yazır: "Heç bir əsəri, ədəbi-bədii abidəni, ədəbi şəxsiyyəti, həmçinin ədəbiyyat tarixini, onu yaradanların elmi irsini də real tarixi gerçəklikdən ayırmaq olmaz". Konkret olaraq Azərbaycanda sovet sosialist sistemi durumuna gəldikdə, müəllifin qeyd etdiyi kimi, bu dövrün ədəbi-bədii irsi barədə fikir yürüdərkən onun tamamilə fərqli mədəni-ictimai özəllikləri və siyasi-ideoloji yönümünü dərk edib, mövcud reallıqlardan çıxış etmək çox mühümdür.

Tarixi həqiqətdir ki, XX yüzilliyin əvvəllərindən qabaqcıl sosial təbəqənin rus imperializminin müstəmləkəçiliyinə qarşı mübarizə amalından qəflətən yaranışına yollar açılmış müstəqil Azərbaycan cümhuriyyətinə keçid dövrünün xoş duyğu və əməllərinə başlar-başlamaz Rusiya Kommunist (bolşeviklər) Partiyasının "Fəhlə-kəndli dövləti zəhmətkeş xalqın xidmətindədir!" və "Bütün dünya proletarları, birləşin!" şüarları və ordusunun hücumu ilə böğduruldu. Yüz ildən bəri həsrətində olduqları milli müstəqilliyə çatıb, onu tez də itirən ziyalıların ağı-bayatıları yanında iqtisadi-mədəni inkişafdan, adi insanı güzərandan məhrum yoxsul xalq kütlələrinə vəd olunan "işliq yolların" ilk "elektrik lampaları"na (H.K.Sanlı) yazılan vəsfnamələri də yer alırdı. Tarixi həqiqəti danmaq olmaz. 20-ci illərdə çoxlu iş yerləri açılır, əmək və təhsil müəssisələri, kütləvi savadlanma kursları yaradılır, yoxsul balaları böyük imtiyazlarla təhsil alır, cəmiyyətdə sanballı mövqə qazanırdılar. Zəhmətkeş xalqın güzəranı gündən-günə yaxşılaşır, "işliq gələcəyə" ümidi artır, ideoloji-mədəni sistemdə xoşmoramlı tədbirlər həyata keçirilir, poeziya da, musiqi də "...Əcəb ağ gündədir mənim Vətənim..." ovqatına köklənirdi.

Fəhlə-kəndli sosialist dövləti, həmçinin mədəniyyətin, elmin inkişafına böyük sarmayə yatırır, kütləvi maarif-mədəniyyət ocaqları, nəşriyyatları, mətbuat orqanları, tərcümə mərkəzləri.

nəcibliklə köməyinə yetməyib bu laçınlı alim qardaşımız?! Etiraf etməli olanlar onlarca deyil, yüzlərlədir.

Məqalələrdən birində yazır ki, hazırda "meyarlar bəzi məqamlarda subyektiv müdaxilə ilə müşayiət olunan süni şişirtmə, yersiz və əsassız, ironiya doğuran mübaligəli qiymətlərlə "zəngin" olduğu" üçün həqiqi alimə dəyər verərkən həmin epitetləri işlətmək ar gəlir. Bir şəbədə işlədiyimiz on beş il müddətində həm əhatəli, ədəbi, elmi-nəzəri biliklərindən faydalandığımız, həm də duyğulu-qayğılı-duzlu söz-söhbətindən mənəvi-əxlaqi varlığına dərin rəğbət bəslədiyimiz Şirindil müəllim barədə bütün mövcud tərifləri və alqışları yazmaq istəyimi üstələyərək yenə də onun öz yazılarında düşüncələrinə, ustaları üçün işlətdiyi həqiqət meyarlı təriflərə müraciət etməli oldum: "Mənim üçün yeganə meyar ədalət prinsipidir. Axı bizə himayədarlıq edənlər, əlimizdən tutanlar heç bir təmənna güdməyiblər. Kim onlara xəyanət edirsə, bədbəxtidir"; "Onu mənə əziz, doğma edən insanlıq və alimlik meyarları imiş: sadəlik, səmimiyyət, bütün dəyərli insanlara məxsus təvazökarlıq, gözlərində oxunan xeyirxahlıqdır..."; "...təmənnasız mənəvi dəstək, ədəbi vicdan, vətəndaş yanğısı, qədirşünaslıq, nəciblik nümunəsi"; "mərdlik, cəsarət simvolu kimi onu tanıyanların etiqad etdiyi köhnə kişilərdən"; "tənqidi fikrin urvatını" gözləyən, "elmi ədalət prinsipinə, həqiqi elmi meyarlara söykənən"; "müasir humanitar fikrimizin səlahiyyətli söz sahibi" və s. və i.ə.

Şirindil Alışanlı – Onu yaxından tanıyan hər kəs üçün "bu iki söz bütün titulların akademikliyini ehtiva etdiyi məzmunundan da yüksəkdir!".